

Sygn. akt I ACa 494/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Romana Górecka

Sędzia SA Małgorzata Rybicka – Pakuła (spr.)

Sędzia SO (del.) Marta Szerel

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. P.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Ministra Obrony Narodowej

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 16 grudnia 2014 r.

sygn. akt II C 292/13

1. ***oddala apelację;***

2. ***zasądza od M. P. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 135 (sto trzydzieści pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.***

Małgorzata Rybicka – Pakuła Romana Górecka Marta Szerel

Sygn. akt I ACa 494/15

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 3 kwietnia 2013 r. M. P. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Obrony Narodowej i Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej kwoty 1 000 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i cierpienie jakich doznała w związku ze śmiercią syna A. P. (1) w katastrofie samolotu TU- (...) o numerze bocznym w dniu 10 kwietnia 2010 r. w pobliżu lotniska S.-S. w Federacji Rosyjskiej. Nadto wniosła o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych, wskazując jako podstawę prawną żądania przepisy art. 446 § 4 k.c. w zw. z art. 435 § 1 k.c. i art. 436 § 1 k.c.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa – Minister Obrony Narodowej i Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Pozwany wskazał, iż roszczenie powódki o zadośćuczynienie zostało już zaspokojone w kwocie 250 000 zł., a przyznanie dodatkowo kwoty 1 000 000 zł. prowadziłoby do nieuzasadnionego jej wzbogacenia.

Wyrokiem z dnia 16 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od M. P. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd Okręgowy ustalił, że A. P. (1) z wykształcenia historyk, urodzony w dniu (...) był najstarszym synem M. P.. Od początku kariery zawodowej pełnił szereg funkcji publicznych, m.in. w latach 1981-1989 zaangażowany był w działalność (...), pracował jako radny w K., był Wiceprzewodniczącym i Sekretarzem Komisji ds. Upamiętnienia O. Zbrodni Katyńskiej przy Prezesie Rady Ministrów w latach 1994-1998, a także twórcą polskich cmentarzy wojennych w K., w C. i M.. Organizował odbudowę Cmentarza Obrońców L.. Od 1992 r. pełnił funkcję Sekretarza Generalnego Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. W dniu 10 kwietnia 2010 r. miał wziąć udział w uroczystościach związanych z obchodami

70-tej rocznicy zbrodni katyńskiej wraz z polską delegacją, w skład której wchodził m.in. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej L. K. wraz z małżonką, wicemarszałek Sejmu i Senatu, grupa parlamentarzystów.

Dalej Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 10 kwietnia 2010 roku A. P. (1) zginął śmiercią tragiczną w katastrofie samolotu prezydenckiego Tu- (...) w pobliżu lotniska S. – S.. W chwili śmierci miał 46 lat. Samolot (...) M należał do(...)Specjalnego Pułku Lotnictwa Transportowego. Posiadaczem samoistnym samolotu w rozumieniu art. 436 § 1 k.c. był Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Obrony Narodowej. Na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej nr(...) z dnia 5 sierpnia 2011 r.(...) Specjalny Pułk Lotnictwa Transportowego został rozformowany z dniem 31 grudnia 2011 r. A. P. (1) w chwili śmierci miał żonę i dwójkę dzieci.

Sąd Okręgowy ustalił też, że M. P. miała czternaścioro dzieci. Najstarszym z nich był A. P. (1). W dniu 2 lipca 2002 r. zmarł mąż powódki J. P.. Po śmierci ojca A. P. (1) stał się „głową rodziny”, nestorem, z którym były omawiane wszystkie sprawy. A. P. (1) utrzymywał dobry kontakt z mamą. Bywał w K. raz lub dwa razy w miesiącu, o ile pozwalały mu na to obowiązki. A. P. (1) po śmierci ojca pomagał finansowo i rzeczowo swojej matce. Pieniądze przekazywane przez niego były przeznaczane na opłacenie rachunków, lekarstw i utrzymanie domu. Także pozostałe dzieci M. P. utrzymywały z nią kontakt i mogła liczyć na ich. Przed śmiercią syna M. P. utrzymywała się z renty i pomocy finansowej syna. A. P. (1) przekazywał jej pieniądze lub kupował różne rzeczy. Po śmierci A. P. (1) powódka utrzymuje się z emerytury w kwocie 702 zł plus zasiłku pielęgnacyjnego 150 zł. Dzieci M. P. przywołują jej żywność.

M. P., jak ustalił Sąd, ma 75 lat i mieszka z dwiema córkami: A. P. (2), która jest niepełnosprawna i została ubezwłasnowolniona całkowicie oraz E. G., która jest opiekunem prawnym A.. M. P. ma 15 wnucząt i prawnucząt i utrzymuje z nimi kontakty. M. P. przed śmiercią syna miała problemy zdrowotne, cierpiała z powodu żylaków oraz miała krwotoki, była w stanie prowadzić dom, dbać o dzieci i wnuki. Po śmierci A. P. (1) jej stan zdrowia pogorszył się. M. P. bardzo często płacze, wspomina syna. Miewa stany depresyjne, ma kłopoty z pamięcią, nie jest w stanie nic ugotować, zająć się domem. Bardzo często dzwoni do dzieci by zawiozły ją na (...), w nocy nie sypia, ma lęki. Obecnie M. P. prawie w ogóle nie chodzi z powodu problemów z nogami. Ma problemy kardiologiczne, jaskrę, problemy z ciśnieniem, guzy na tarczycy, od 16 czerwca 2014 r. leczy się u psychiatry. Początkowo wizyty u psychiatry odbywały się raz na miesiąc, aktualnie wizyty są raz na 2 miesiące, bierze leki uspokajające i wyciszające.

Sąd Okręgowy ustalił dalej, iż M. P. leczy się prywatnie, na leczenie wydaje około 1500 zł miesięcznie, czasami zamyka się w sobie i traci kontakt z rzeczywistością. Zdarza się, że wydaje jej się, iż A. P. (1) żyje, jest pewna, że go widzi i rozmawia z nim. M. P. bardzo boi się samolotów, nie chce by jej dzieci podróżowały tym środkiem lokomocji. Ostrzega dzieci by nigdzie nie wyjeżdżały. Gdy widzi samolot reaguje panicznie, ucieka i wydaje jej się, że samolot na nią leci. M. P. bardzo przeżywa informacje podawane w mediach na temat katastrofy, szczególnie podczas rocznic. Na wzmianki

w mediach o katastrofie płacze i chce by oddali jej syna. Ogromnym ciosem dla niej była informacja o rozgrabieniu zwłok przez służby rosyjskie oraz o użyciu po śmierci A. P. (1) jego kart bankomatowych.

Okolicznością niesporną było złożenie w dniu 8 marca 2011 r. przez M. P. wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, którym wezwała Skarb Państwa reprezentowany przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Obrony Narodowej i Dowódcę (...) Pułku Specjalnego Lotnictwa Transportowego im. Obrońców W. do wypłaty na jej rzecz kwoty 1 000 000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę i cierpienie jakich doznała w związku ze śmiercią syna A. P. (1). Sprawa została zarejestrowana przed Sądem Rejonowym dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie pod sygn. akt VI Co 982/11. W dniu 13 lipca 2011 r. przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie została zawarta ugoda pomiędzy M. P. a Skarbem Państwa – Ministrem Obrony Narodowej i Dowódcą(...). Pułku Specjalnego Lotnictwa Transportowego, mocą której Skarb Państwa zobowiązał się do wypłacenia M. P. kwoty 250 000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę niemajątkową po śmierci A. P. (1) na podstawie art. 446 § 4 k.c., w terminie 30 dni od dnia uzyskania przez Skarb Państwa odpisu protokołu posiedzenia pojednawczego. Dodatkowo strony postanowiły, iż ugoda nie obejmuje roszczeń wynikających z przepisów innych niż art. 446 § 4 k.c., w szczególności nie obejmuje roszczeń, o których mowa w art. 446 § 2 i 3 k.c., a nadto, że ugoda nie stanowi przeszkody do dochodzenia przez M. P. na podstawie art. 446 § 4 k.c. zadośćuczynienia przewyższającego kwotę wypłaconą na podstawie ugody. Kwota wskazana w ugodzie została wypłacona M. P.. Pieniądze zostały częściowo przeznaczone przez nią na bieżące utrzymanie, a część powódka odłożyła.

Oceniając ustalone okoliczności, Sąd Okręgowy uznał powództwo za nie zasadne w całości. Wskazując art. 436 § 1 k.c. w związku z art. 435 § 1 k.c. jako podstawę prawną odpowiedzialności pozwanego, która co do zasady nie była kwestionowana, Sąd Okręgowy stwierdził, iż zasądzenie na rzecz powódki zadośćuczynienia za krzywdę w kwocie 1 000 000 zł, tj. ponad kwotę 250 000 zł. już otrzymaną przez M. P. w ramach realizacji ugody sądowej z dnia 13 lipca 2011 r. prowadziłoby do jej nadmiernego wzbogacenia i przekraczało funkcje wyznaczone dla instytucji zadośćuczynienia.

Analizując i oceniając całokształt okoliczności sprawy Sąd Okręgowy stwierdził, że tragiczna śmierć A. P. (1) była niewątpliwie traumatycznym przeżyciem dla M. P., a cierpienie związane z okolicznościami katastrofy zrodziło po jej stronie poczucie dużej krzywdy. Materiał dowodowy zebrany w sprawie nie daje jednak podstaw zdaniem Sądu do przyjęcia, aby krzywda powódki uzasadniała zasądzenie dalszej kwoty ponad już wypłaconą. Mimo bliskich więzi łączących matkę i syna, A. P. (1) założył własną rodzinę, miał żonę i dwoje dzieci. Nie mieszkał z matką. Sąd Okręgowy podkreślił też wsparcie jakie powódka ma ze strony najbliższych. Wciąż ma bliskie osoby - 13 dzieci oraz wnuki, na których pomoc może liczyć.

W ocenie Sądu ustalenie wysokości zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. winno nastąpić według kryteriów branych pod uwagę przy zasądzeniu zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych (art. 23 i art. 24 w zw. z art. 448 k.c.), z uwzględnieniem jednak ciężaru gatunkowego naruszonego dobra i kierując się powyższym uznał, że pozwany wypłacając kwotę 250 000 zł spełnił świadczenie w należytych rozmiarach w rozumieniu art. 446 § 4 k.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach Sąd Okręgowy oparł na art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i uznał, że M. P. jako strona przegrywająca spór winna być zobowiązana do zwrotu pozwanemu Skarbowi Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa poniesionych przez niego kosztów zastępstwa procesowego w wysokości wynikającej z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461) w wysokości 7 200 zł. Sąd Okręgowy uznał, że powódka winna była liczyć się z ryzykiem wynikającym z prowadzenia postępowania w niniejszej sprawie tym bardziej, iż była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika.

Apelację od wyroku Sadu Okręgowego w Warszawie z dnia 16 grudnia 2014 r. wniosła powódka. Zaskarżając wyrok w części, tj. w zakresie punktu I w części w jakiej oddalono powództwo co do kwoty 1 000 zł. oraz w zakresie punktu II, zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie przepisów postępowania mogące mieć wpływ na wynik sprawy,

tj. przepisu art. 233 §1 k.p.c. przez przekraczające granice swobodnej oceny dowodów i nieuzasadnione pominięcie istotnych okoliczności faktycznych, w szczególności okoliczności, że śmierć A. P. (1) w katastrofie smoleńskiej wiązała się dla jego rodziny, w tym dla powódki, ze szczególnym nasileniem krzywdy i cierpienia, a to ze względu na ogromne zainteresowanie mediów oraz spory polityczne wokół katastrofy, co w konsekwencji niosło za sobą prawie całkowity brak prywatności w przeżywanym żałobie po zmarłym, okoliczności, że powódka po katastrofie smoleńskiej niemal całkowicie utraciła kontakt z dziećmi A. P. (1), co bardzo poważnie zaburzyło stabilne dotychczasowe relacje rodzinne, a nagła i niezależna od powódki całkowita utrata kontaktu z wnukami jest dla powódki kolejnym źródłem bardzo negatywnych i bolesnych przeżyć, oraz okoliczności, że zwłoki zmarłego A. P. (1) zostały ograbione i zbezczeszczone, co wiązało się dla jego matki z dodatkowym spotęgowaniem cierpienia spowodowanego jego nagłą śmiercią w katastrofie samolotowej, oraz okoliczności, że relacje panujące w rodzinie P. wskazują na szczególną więź powódki ze zmarłym synem, jego śmierć w katastrofie smoleńskiej wiązała się dla powódki ze szczególnym cierpieniem, poczuciem krzywdy i stratą, co uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie przekraczającej wypłacone powódce 250 000 zł. oraz naruszenie przepisu art. 102 k.p.c. poprzez brak jego zastosowania i obciążenie powódki kosztami zastępstwa procesowego radcy prokuratorii w kwocie 7 200zł, podczas gdy sytuacja rodzinna i majątkowa powódki, w szczególności pozostawanie na jej utrzymaniu niepełnosprawnej córki, uzasadnia niezasądzanie od powódki jako strony przegrywającej kosztów postępowania na rzecz strony przeciwnej lub co najmniej znaczące ograniczenie zasądzonych kosztów. Nadto skarżąca wskazała na naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 446 § 4 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że wypłacona powódce dotychczas kwota 250 000 zł w całości wyczerpuje jej roszczenia wobec Skarbu Państwa z tytułu zadośćuczynienia za śmierć A. P. (1), podczas gdy stopień nasilenia krzywdy powódki odczuwanej w wyniku śmierci syna uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie wyższej, oraz przyznanie przy ustalaniu odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia wiodącej roli realiom gospodarczym panującym w polskim społeczeństwie oraz średnim kwotom przyznawanym przez sądy tytułem zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej, podczas gdy istotniejsze znaczenie przy ocenie właściwej kwoty zadośćuczynienia winny mieć indywidualne okoliczności niniejszej sprawy.

Na podstawie wyżej wskazanych zarzutów powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwoty 1000 zł ewentualnie, w przypadku utrzymania orzeczenia Sądu I instancji w zakresie całości żądania głównego zmianę zaskarżonego orzeczenia w zakresie zasądzonych kosztów zastępstwa procesowego poprzez odstąpienie od obciążania powódki kosztami postępowania w całości na zasadzie art. 102 k.p.c., względnie zmianę zaskarżonego orzeczenia w zakresie zasądzonych kosztów zastępstwa procesowego poprzez ich rozłożenie na 10 równych rat miesięcznych w kwocie po 720 zł każda rata - na zasadzie art. 320 k.p.c. Nadto o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych i nieobciążanie powódki kosztami zastępstwa procesowego przed Sądem II Instancji w przypadku oddalenia apelacji.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była oczywiście nieuzasadniona i podlegała oddaleniu.

Na etapie apelacyjnym spór koncentrował się na wysokości roszczenia, przy bezsporności zaistnienia przesłanek dochodzenia zadośćuczynienia za krzywdę powódki wywołaną śmiercią syna A. P. (1). W ocenie pozwanego, podzielonej przez Sąd Okręgowy, wypłacenie w ramach ugody sądowej powódce kwoty 250 000 zł zadośćuczynienia wyczerpuje jej wszelkie roszczenia w tym zakresie, przy nie negowaniu przeżyć M. P. związanych choćby z zainteresowaniem mediów, czy innymi zdarzeniami które miały miejsce i były związane z katastrofą samolotu prezydenckiego Tu- (...) w pobliżu lotniska S. – S.. Wywody apelacji i podniesione w niej zarzuty nie przekonują Sądu Odwoławczego do zmiany zaskarżonego wyroku stosownie do wniosku apelacji. Choć apelująca zarzucała Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 446 § 4 k.c., które uzasadniałyby zasądzenie

zadośćuczynienia w kwocie 1 000 zł, to nie podważyła zdaniem Sądu Apelacyjnego wniosku o Sąd I instancji uznającego kwotę 250 000 zł za odpowiednią do jej krzywdy jako następstwa tragicznej śmierci A. P. (1).

Sąd Okręgowy w sposób wszechstronny rozważył zgromadzony w sprawie materiał dowodowy i poczynił prawidłowe, znajdujące odzwierciedlenie w materiale sprawy, ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje za własne. Na aprobatę zasługują też wyprowadzone na podstawie tych ustaleń wnioski, poprzedzone wnikliwą analizą prawną, podzielaną w pełni przez Sąd II instancji. Sąd Okręgowy w sposób przejrzysty wskazał, jaka motywacja prawna leżała u podstaw przyjętego przez niego stanowiska co do braku podstaw dla uwzględnienia żądania pozwu i obciążenia powódki kosztami zastępstwa procesowego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji orzekł po dokładnym i wnikliwym wyjaśnieniu okoliczności sprawy, w oparciu o całokształt materiału dowodowego, który ocenił nie przekraczając granic swobodnej oceny, o jakich mowa w art. 233 § 1 k.p.c. Znamienne jest też, że skarżąca w istocie nie kwestionuje ustaleń Sądu Okręgowego, ani środków dowodowych przy pomocy których zostały one poczynione, ani sposobu ich gromadzenia ale polemizuje z wnioskami czyniącymi pierwotnie roszczenie o zasądzenie kwoty 1 000 000 zł., a ostatecznie kwoty 1 000 zł niezasadnym.

Przechodząc do rozważań odnośnie wysokości przyznanego powódce zadośćuczynienia, to nie sposób podzielić stanowiska apelującej, iż kwota żądanego zadośćuczynienia nie jest zawyżona, a przyznanie M. P. dodatkowej kwoty ponad już otrzymaną kwotę 250 000 zł nie prowadziłoby do jej wzbogacenia.

Przepisy prawa cywilnego w przypadku zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. nie precyzują żadnych kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia, niemniej przyznanie odpowiedniej sumy zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę ma zrekomensować straty niemajątkowe wywołane śmiercią najbliższego członka rodziny. Zadośćuczynienie to winno być „odpowiednie”, albowiem jako surogat odszkodowania w klasycznym, cywilistycznym tego słowa znaczeniu, nie da się zrównoważyć w pełni uszczerbku niemajątkowego przy pomocy majątkowego środka ochrony, jakimi są pieniądze. Kryteriów pomocnych dla takiej oceny dostarcza orzecznictwo, do którego odwołał się też Sąd Okręgowy dokonując wnikliwej analizy wszystkich istotnych kryteriów wpływających na wysokość zadośćuczynienia w okolicznościach tej sprawy. Wysokość ta jest bowiem z zasady kwestią wysoce oceną i została pozostawiona sędziowskiemu uznaniu, po uprzednim potwierdzeniu zaistnienia przesłanek z art. 446 § 4 k.c. Zależność zadośćuczynienia od uznania sędziowskiego ma także wpływ na dopuszczalność modyfikacji tej odpowiedniej sumy w postępowaniu przed Sądem II instancji - zmiana zadośćuczynienia może nastąpić jedynie w przypadku rażącego naruszenia kryteriów jego ustalenia.

Zadośćuczynienie ma za zadanie kompensację doznanej krzywdy. Roszczenie to ma pomóc członkom najbliższej rodziny zmarłego dostosować się do nowej rzeczywistości. Służy także złagodzeniu cierpienia wywołanego utratą osoby bliskiej, a na rozmiar krzywdy oraz wysokość kompensującego ją zadośćuczynienia mają przede wszystkim wpływ: dramatyzm doznań osób bliskich zmarłego, poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem tego odejścia (np. nerwicy, depresji), roli w rodzinie pełnionej przez osobę zmarłą, stopień w jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania, proces leczenia doznanej traumy mający na celu pomoc w odbudowie struktury rodziny i przywrócenie znaczenia każdego z jej członków. W okolicznościach sprawy trafnie Sąd Okręgowy uwypuklił więź rodzinną łączącą powódkę z synem, nie tracąc przy tym z pola widzenia faktu, iż zmarły był jednym z 14-ciorga dzieci M. P., od wielu lat zamieszkującej wspólnie z dwiema córkami.

W ocenie Sądu, zarzuty apelacji, w której skarżąca kwestionuje wysokość przyznanego zadośćuczynienia zawierają w istocie nieskuteczną polemikę z oceną Sądu I instancji. Apelująca nie wykazała istotnych kryteriów, których Sąd Okręgowy nie uwzględnił określając wysokość doznanej przez nią krzywdy, a które uzasadniałyby przyznanie jej zadośćuczynienia w kwocie 1 000 zł, ponad kwotę którą już uzyskała z tego tytułu i którą zagospodarowała w sposób jaki uznała za właściwy. W tym zakresie ciężar dowodu spoczywał na stronie powodowej (art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c.) i temu ciężarowi nie sprostała.

Sąd Apelacyjny nie znalazł także podstaw do uwzględnienia apelacji co do rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 2 zaskarżonego wyroku. Sąd Apelacyjny nie podzielił zasadności zarzutu dotyczącego niezasadnego obciążenia powódki kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem I instancji, a okoliczności czyniące przedmiotowy zarzut niezasadnym legły też u podstaw obciążenia skarżącej kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Możliwość obciążenia strony przegrywającej jedynie częścią kosztów albo nieobciążenia jej w ogóle tymi kosztami, uzależniona jest, stosownie do art. 102 k.p.c., od wyłonienia się w sprawie wypadków szczególnie uzasadnionych, wskazujących że ponoszenie kosztów pozostawało w sprzeczności z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. Należą do nich okoliczności związane z przebiegiem sprawy - charakter zgłoszonego roszczenia, jego znaczenie dla strony, subiektywne przekonanie o zasadności roszczenia, przedawnienie roszczenia oraz leżące poza procesem - sytuacja majątkowa i życiowa strony. Ocena, czy takie wypadki wystąpiły w konkretnej sprawie należy do sądu, który powinien dokonać jej w oparciu o całokształt okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego. Sąd Apelacyjny, tak jak i Sąd Okręgowy, nie dostrzegł istnienia któregokolwiek z ww. okoliczności. Sąd Odwoławczy nie znalazł podstaw dla korygowania rozstrzygnięcia Sądu I instancji w przedmiocie kosztów procesu, mając na uwadze, że tego typu rozstrzygnięcie może być podważone przez Sąd II instancji tylko wówczas, gdy jest rażąco niesprawiedliwe, a reguły sprawiedliwościowe oczywiście naruszone (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2012r. I CZ 66/12, Lex nr 1232749) Niesporny fakt korzystania przez powódkę w toku postępowania z częściowego zwolnienia z obowiązku ponoszenia kosztów sądowych nie uzasadnia odstąpienia od zasady odpowiedzialności za wynik sporu, co więcej, nie uzasadnia nawet obniżenia kwoty, jaką powódka winna zwrócić na rzecz pozwanego Skarbu Państwa tytułem zwrotu poniesionych przez niego kosztów zastępstwa procesowego. Przyczyny usprawiedliwiające ubieganie się przez stronę o zwolnienie od kosztów sądowych nie wystarczają, by wyłączyć działanie reguły ustanowionej w art. 98 § 1 k.p.c. W okolicznościach sprawy niniejszej nie można uznać, że sytuacja skarżącej stanowi „wypadek szczególnie uzasadniony”, uzasadniający zastosowanie wobec niej dobrodziejstwa z art. 102 k.p.c., nawet przy uwzględnieniu przedmiotowego charakteru sprawy. Celem zwolnienia od kosztów sądowych jest zagwarantowanie prawa strony dostępu do sądu, zaś uwzględnienie tego celu odpada w sytuacji, gdy sąd rozstrzyga o kosztach procesu pomiędzy stronami.

Nadto, nie można pominąć faktu, iż wniesienie pozwu inicjującego postępowanie przed Sądem Okręgowym, tak jak i apelacji, przenoszącej rozpoznanie sprawy do Sądu II instancji, stanowiło wyraz czynności dyspozytywnych powódki jako strony postępowania cywilnego. Reprezentowanie zaś powódki przez pełnomocnik zawodowego czyni zasadnym pogląd, iż stosownie do art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tj. Dz. U z 2014r., poz. 1025 ze zm.) winna liczyć się nie tylko z możliwością wygrania sporu, ale też z koniecznością poniesienia kosztów zastępstwa prawnego w przypadku jego przegrania. Przywołany wyżej przepis wprowadza regułę, zgodnie z którą strona zwolniona od kosztów sądowych nie jest zwolniona ipso iure od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi i nawiązuje do art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę zobowiązana jest zwrócić przeciwnikowi, na jego żądanie, koszty procesu. Wyłom od ogólnej reguły obciążającej stronę przegrywającą kosztami procesu stanowi zasada słuszności ujęta w art. 102 k.p.c., która jednak nie znajduje zastosowania w okolicznościach tej sprawy, skoro powódka posiada nie tylko stałe źródło dochodu – rentę, ale też po zawarciu ugody sądowej w dniu 13 lipca 2011r. przed Sądem Rejonowym dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie w sprawie o sygn.VI Co 982/11 wypłacono jej kwotę 250 000 zł. Fakt, iż jedna z jej córek z którą wspólnie zamieszkuje jest osobą ubezwłasnowolnioną nie podważa trafności orzeczenia Sądu I instancji w kwestii kosztów zastępstwa procesowego. Z dokumentu Oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, złożonego wraz z pozwem, wynika bezspornie, iż A. P. (2) uzyskuje dochody w postaci renty w kwocie 1 242,48 zł, a rentę z tytułu opieki nad A., w kwocie 673 zł., otrzymuje druga ze wspólnie zamieszkujących z powódką córek E. G.. Sąd Apelacyjny nie znalazł też podstaw prawnych dla zmiany zaskarżonego orzeczenia w zakresie zasądzonych kosztów zastępstwa procesowego w oparciu o art. 320 k.p.c. przywołany przez skarżącą poprzez ich rozłożenie na 10 równych rat miesięcznych w kwocie po 720 zł każda rata.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł w oparciu o przepis art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. oraz zasady wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1348) w zw. z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 08 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (tj. z dnia 18 lipca 2013 r. - Dz.U. z 2013 r. poz. 1150) w zw. z art. 99 k.p.c. i mając na uwadze wynik sprawy, wartość przedmiotu zaskarżenia obciążył skarżącą obowiązkiem zwrotu na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwoty 135 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Z przytoczonych wyżej powodów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Marta Szerel Romana Górecka Małgorzata Rybicka – Pakuła